

ANETA ABRAMOWICZ

KONFERENCJA NAUKOWA
KONKORDAT POLSKI W 10 LAT PO RATYFIKACJI
WARSZAWA, 10 KWIETNIA 2008 R.

Przypadająca na 2008 r. dziesiąta rocznica ratyfikacji umowy międzynarodowej, kształtującej sytuację prawną Kościoła katolickiego w Polsce, jaką jest Konkordat z 1993 r., stała się okazją do przedyskutowania podstawowych problemów związanych z obowiązywaniem tego doniosłego aktu prawnego w ramach konferencji naukowej pt. *Konkordat Polski w 10 lat po ratyfikacji*, która odbyła się 10 kwietnia 2008 r. w Warszawie. Konferencja została zorganizowana przez Wydział Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego i Stowarzyszenie Kanonistów Polskich. Wzięli w niej udział przedstawiciele wielu środowisk naukowych, podejmujących w swoich badaniach tematykę wyznaniową i kanoniczną.

Rozpoczęcie konferencji poprzedziła Msza św. koncelebrowana pod przewodnictwem JE abp. Józefa Kowalczyka, Nuncjusza Apostolskiego w Polsce. Po niej nastąpiło powitanie uczestników tego naukowego spotkania, dokonane przez ks. prof. dr. hab. Józefa Wroceńskiego, Dziekana Wydziału. Następnie słowo wstępne wygłosił abp Józef Kowalczyk. Dokonał w nim podsumowania dziesięciu lat obowiązywania Konkordatu, wspominając o sytuacji, w jakiej ten akt powstawał. Podkreślił jego znaczenie jako środka do budowania stosunków państwo – Kościół. Wskazał na fakt, że Konkordat odegrał ważną rolę ekumeniczną, mimo że nie ma zastosowania do innych Kościołów i związków wyznaniowych, to na podstawie konstytucyjnej zasady równouprawnienia tych podmiotów w sposób pośredni takie zastosowanie można odnaleźć, zwłaszcza na płaszczyźnie poszanowania ich praw. Wyraził nadzieję, że dzięki rozważaniom naukowym, które zostaną podjęte, uda się lepiej rozpoznać treść Konkordatu, natomiast sam akt określił jako środek do budowy pokoju wewnętrznego w Polsce.

Uroczystego otwarcia konferencji naukowej dokonał ks. prof. dr. hab. Ryszard Rumianek, Rektor UKSW. Przypomniawszy, że powstający 10 lat temu Konkordat nie spotkał się z przychylnością wszystkich. Pojawiło się wiele problemów, które uzasadniają zorganizowanie takiej konferencji naukowej w trakcie, której będą one omówione. Wyraził również nadzieję, że zostanie sformułowanych wiele obiektywnych ocen, a sama konferencja przyniesie ważne owoce. Otwarcie tego zebrania naukowego uświetnił również swoim słowem ks. prof. dr. hab. Józef Krukowski. Wyjaśnił w nim, że Konkordat jest najlepszym instrumentem regulacji stosunków państwo – Kościół, choć niedoskonałym. Przypomniawszy, że inicjatywa stworzenia tego aktu wyszła od Sługi Bożego Papieża Jana Pawła II. Była ona podyktowana troską o przy-

szość Kościoła w Polsce. Oczekiwanym owocem tej konferencji naukowej – według niego – powinna być odpowiedź na pytanie, jakie są skutki ratyfikacji Konkordatu.

Przewodniczącym I sesji naukowej został abp Sławoj Leszek Głódź, Przewodniczący Rady ds. Środków Społecznego Przekazu KEP. Po ukonstytuowaniu prezydium oddał on głos pierwszemu prelegentowi, dr Hannie Suchockiej, Ambasador RP przy Stolicy Apostolskiej, która wygłosiła referat pt.: *Polski model relacji państwo-Kościół w świetle Konstytucji RP i Konkordatu z 1993 r.* Przedstawiła ona w zarysie historycznym ewolucję Konkordatu i wpływ Soboru Watykańskiego II na tę instytucję. Konkordat okazał się formą regulacji prawnej, trwałą historycznie. Prelegentka omówiła również teorie wpływające na kształt tej instytucji, której największa aktywność została zauważona podczas pontyfikatu papieża Pawła VI, a dalszy jej rozwój miał miejsce za czasów papieża Jana Pawła II. Autorka referatu wskazała na zmianę roli tej umowy. Odrzucona została jej forma jako instrument rozwiązywania problemów i ustanawiania przywilejów dla Kościoła. Według papieża Benedykta XVI Kościół chce, aby ten akt stał się podstawą tworzenia sprzyjających warunków dla jego funkcjonowania. Następnie pani ambasador przeszła do omówienia podstawowych zasad, na których opierają się stosunki państwo-Kościół. Wskazała konstytucyjną ich podstawę, jaką jest art. 25 tego aktu. Podkreśliła, że unormowany tam system relacji odznacza się cechą jasności i logiczną konstrukcją. Pokrótkę omówiła wszystkie zasady zawarte w powyższym artykule Konstytucji, kształtujące stosunki państwo-Kościół w Polsce. Podsumowując wystąpienie prelegentka wyraziła stwierdzenie, że stworzony model jest dobrym, optymalnym rozwiązaniem naśladowanym w innych państwach, np. w Portugalii.

Tematem drugiego referatu wygłoszonego przez ks. prof. dr. hab. Józefa Krukowskiego była: *Realizacja Konkordatu z 1993 r. w polskim porządku prawnym.* W swoim wystąpieniu prelegent postawił sobie za zadanie odpowiedź na pytanie, jak przebiegał proces stosowania i realizacji Konkordatu w ciągu dziesięciu lat. Wyjaśnione zostało pojęcie Konkordatu jako dwustronnej umowy międzynarodowej oraz określony porządek prawny, w którym ma być stosowany Konkordat. Wskazane zostały konstytucyjne zasady realizacji Konkordatu jako umowy międzynarodowej ratyfikowanej przez Parlament. Omówione zostały ponadto główne wątki merytoryczne realizacji stosowania tego aktu prawnego. W podsumowaniu wyrażone zostało stwierdzenie, że Konkordat okazał się instrumentem pożytecznym w procesie normalizacji stosunków między państwem a Kościołem. Pośrednio wywarł wpływ na sytuację prawną Kościołów mniejszościowych. Nie stał się zarzewiem dyskryminacji religijnej. Ratyfikacja Konkordatu służy procesowi stabilizacji stosunków społecznych w Polsce w zakresie poszanowania wolności religijnej w wymiarze indywidualnym i instytucjonalnym. Wskazane zostały również pewne naruszenia norm Konkordatu, np. art. 7, przez środki masowego przekazu oraz brak realizacji zobowiązania władzy państwowej do subwencjonowania w pełnym wymiarze dwóch uczelni katolickich, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II i Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, na zasadzie równości z uczelniami państwowymi zgodnie z art. 15 i 22 tego aktu.

Po przerwie, II sesję rozpoczął bp prof. dr hab. Andrzej Dzięga, Przewodniczący Rady Prawnej KEP. Jako pierwszy w tej sesji został wygłoszony referat ks. prof. dr.

hab. Wojciecha Góralskiego pt.: *Ochrona małżeństwa i rodziny*. Autor wystąpienia stwierdza, że gwarancje konkordatowe służą urzeczywistnieniu gwarancji konstytucyjnych. Niektóre instytucje są w kręgu zainteresowania zarówno państwa, jak i Kościoła, są to tzw. *res mixtae*. W ich zakresie możemy odnaleźć kwestie związane z ochroną małżeństwa i rodziny. Konkordat na tej płaszczyźnie daje możliwość zawarcia małżeństwa kanonicznego ze skutkami cywilnymi. Prelegent podkreślił dogodność takiego rozwiązania wynikającą z braku konieczności powtarzania formy zgodnej z prawem cywilnym. Następnie omówił procedurę zawarcia małżeństwa o podwójnym skutku. Podkreślił stanowisko o rozdzielności sfer cywilnej i kościelnej, której Konkordat pozostaje wierny. Stwierdził, że Konkordat Polski należycie chroni instytucję małżeństwa i rodziny stwarzając odpowiednie gwarancje zarówno w dziedzinie zawarcia małżeństwa, jak i orzekania w sprawach małżeńskich.

Jako drugi w tej sesji został wygłoszony referat bp. prof. dr hab. Wiktora Wysoczańskiego, Rektora ChAT pt.: *Wpływ Konkordatu z 1993 r. na sytuację prawną kościołów i innych związków wyznaniowych mniejszościowych*. W zastępstwie prelegenta dokonał tego dr Borys Przedpełski. W referacie zaznaczono, że ratyfikacja tego Konkordatu nie była niespodzianką, ponieważ fakt ten był zapowiadany już w ustawie o gwarancjach wolności sumienia i wyznania z 17 maja 1989 r. Podkreślono również znaczenie tego aktu, poparte przykładowymi faktami zaczerpniętymi z praktycznej realizacji unormowań tej ustawy. W podsumowaniu wysunięto stwierdzenie, że związanie się Polski Konkordatem z 1993 r. przyniosłoby w efekcie umocnienie pozycji prawnej także innych Kościołów i związków wyznaniowych, jeśli zostałyby wprowadzony w życie art. 25 ust. 5 Konstytucji, co – prelegent wyraził nadzieję – nastąpi.

Jako kolejny głos zabrał ks. prof. dr hab. Krzysztof Warchałowski. Autor w referacie pt.: *Szkolnictwo i nauczanie religii* stwierdził, że prawo do tworzenia, zakładania i prowadzenia szkół i przedszkoli wszystkich rodzajów jest również prawem Kościołów i związków wyznaniowych. Pokrótce została opisana procedura zakładania placówek edukacyjnych. Prelegent zauważył problem związany z subwencjonowaniem katolickich szkół wyższych w pełnym wymiarze na równi z państwowymi szkołami wyższymi. Podjęty został również temat nauczania religii w szkołach publicznych jako jedna z gwarancji unormowanych w Konkordacie oraz problem oceny z tego przedmiotu na świadectwie szkolnym, wchodzącej do średniej ocen ucznia. Ponadto wskazana została zasadność możliwości zdawania religii jako przedmiotu maturalnego.

Ostatnim wystąpieniem naukowym tej konferencji był referat wygłoszony przez ks. dr. Witolda Adamczewskiego pt.: *Kompetencje Komisji Konkordatowej Stolicy Apostolskiej i Rządu RP*. Na początku została przytoczona podstawa prawna funkcjonowania Komisji Konkordatowej, mianowicie art. 22 ust. 2 Konkordatu. Krótko prelegent przedstawił historyczne uwarunkowania powołania tej Komisji. Dalej zauważył, że pierwszym zagadnieniem podjętym w pracach Komisji było uznanie przez państwo skutków cywilnych małżeństwa wyznaniowego. Innymi zagadnieniami znajdującymi się w kręgu zainteresowania Komisji były kwestie dotyczące ubezpieczeń duchownych oraz szkolnictwa i duszpasterstwa w szpitalach i więzieniach. W zakończeniu znalazło się stwierdzenie, że Komisje konkordatowe

nie mają kompetencji przenoszonych bezpośrednio w system prawa wewnętrznego obu stron Konkordatu. Ich zadaniem jest wypracowanie we wzajemnym uzgodnieniu takich rozwiązań, które będą realizacją przepisów Konkordatu. Takie rozwiązania muszą być poddane z rekomendacją Komisji Konkordatowych takim samym procedurom prawnym, jakie obowiązują w systemie prawa wewnętrznego każdej ze stron Konkordatu, wówczas mogą stać się obowiązującą normą prawną.

Po wygłoszeniu referatów miała miejsce ożywiona dyskusja, w której oprócz prelegentów udział wzięli m.in.: W. Gałązka, ks. Z. Jaworski, ks. dr hab. P. Stanisław, A. Domasz, mgr M. Zawiślak.

Na zakończenie Konferencji głos zabrał ks. prof. dr hab. Józef Wroceński, który stwierdził, że celem tego spotkania naukowego było pogłębienie naszej wiedzy na temat wielopłaszczyznowego znaczenia Konkordatu oraz podsumowanie jego osiągnięć w perspektywie dziesięciu lat od jego ratyfikacji. Na koniec podziękował prelegentom za wystąpienia oraz wszystkim zebranym gościom za udział w konferencji. Zapewnił, że treści wszystkich wystąpień zostaną zamieszczone w wydziałowym czasopiśmie „Prawo Kanoniczne”, tym samym problematyka tej konferencji zostanie przedstawiona szerszemu gronu zainteresowanych.